

پیوست فراموشی؛

از مفهوم تاروش

به کوشش: سید مجید امامی

با آثاری به قلم: (به ترتیب حروف الفبا)

کیومرث اشتریان ■ سید مجید امامی ■ حسن بنیانان ■ وحید خاشعی

عبدالعلی رضایی ■ حسین زاهد زاهدانی ■ محمد فاضلی

انتشارات دانشگاه امام صادق (ع)

تهران: بزرگراه شهید چمران،

پل مدیریت

تلفکس: ۸۸۳۷۰۱۴۲

صندوق پستی ۱۵۹-۱۴۶۵۵

E-mail: isu.press@yahoo.com

فروشگاه اینترنتی:

www.ketabesadiq.ir

کتابسادیق

پیوست فرهنگی: از مفهوم تا روش / به کوشش: سید مجید امامی ■ ناشر: دانشگاه امام صادق (ع)
ویراستار ادبی: محمد رضا موسوی ■ نمایه سازی: رضا دیبا ■ چاپ اول: ۱۳۹۱ ■ قیمت: ۵۵۰۰
ریال شمارگان: ۱۵۰۰ نسخ ■ چاپ: مصطفی زلال کوثر ■ شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۲۱۴-۱۶۷-۵

همه حقوق محفوظ و متعلق به ناشر است.

سرشناسه: امامی، سیدمجید، گردآورنده

عنوان و نام پدیدآور: پیوست فرهنگی از مفهوم تا روش / به کوشش سیدمجید امامی.

مشخصات نشر: تهران: دانشگاه امام صادق (ع)، ۱۳۹۰.

مشخصات ظاهری: ۲۷۲ ص.

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۲۱۴-۱۶۷-۵

وضعیت فهرست نویسی: فیا

موضوع: سیاست فرهنگی — برنامه ریزی

موضوع: مدیریت فرهنگی

شناسه افزوده: دانشگاه امام صادق (ع)

- رده بندی کنگره: ۱۳۹۰ الف ۷ پ ۶۳۱/۹ HM

رده بندی دیویی: ۳۰۶

شماره کتابشناسی ملی: ۲۶۵۷۷۲۲

فهرست اجمالی

۱۱.....	سخن ناشر
۱۳.....	مقدمه
۲۱.....	بخش نخست: ادبیات نظری، پیوست فرهنگی در رشته‌های علوم اجتماعی
۲۳.....	فصل ۱. پیشینه و ادبیات نظری و تجربی در حوزه مطالعات جامعه‌شناسی کاربردی (ارزیابی تأثیر اجتماعی)
۳۳.....	فصل ۲. پیشینه و ادبیات نظری و تجربی در حوزه مطالعات ارتباطاتی
۴۱.....	فصل ۳. پیشینه و ادبیات نظری و تجربی در حوزه مطالعات توسعه
۶۹.....	بخش دوم: چارچوب مفهومی و ضرورت پیوست فرهنگی
۷۱.....	فصل ۴. مبانی مفهومی پیامدهای فرهنگی
۸۷.....	فصل ۵. پیوست فرهنگی، چرایی و چرایی
۱۱۹.....	فصل ۶. ارزیابی تأثیرات اجتماعی فرهنگی در سیاستگذاری عمومی: ملاحظات روش‌شناسی
۱۴۳.....	بخش سوم: چگونگی تنظیم و تحقق پیوست فرهنگی
۱۴۵.....	فصل ۷. الگوی عملیاتی پیوست فرهنگی «محتوا، سازمان و برنامه»
۲۲۵.....	فصل ۸. ملاحظات نظری پیوست؛ فرهنگی یا اجتماعی؟
۲۶۷.....	نمایه

فهرست تفصیلی

۱۱.....	سخن ناشر
۱۳.....	مقدمه
۲۱.....	بخش نخست: ادبیات نظری و روش‌های پژوهشی در رشته‌های علوم اجتماعی
فصل ۱.....	پیشینه و ادبیات نظری و تجربی در حوزه مطالعات جامعه‌شناسی کاربردی (ارزیابی تأثیر اجتماعی)
۲۳.....	
فصل ۲.....	پیشینه و ادبیات نظری و تجربی در حوزه مطالعات ارتباطاتی
۳۳.....	
۳۷.....	۱-۲. اثرپژوهی تبلیغات تجاری
فصل ۳.....	پیشینه و ادبیات نظری و تجربی در حوزه مطالعات توسعه
۴۱.....	
۴۷.....	۱-۳. طبقه‌بندی پیامدها
۵۰.....	۲-۳. روش پیامد سنجی
۵۰.....	۳-۳. جدول پیامدها
۵۳.....	۴-۳. مثالی برای جدول پیامدها
۵۴.....	۴-۳. هنر توصیف پیامدها
۶۰.....	۵-۳. مورد کاوی یک پیامد سنجی
۶۵.....	۶-۳. مفاهیم معادل در سیاستگذاری عمومی
۶۷.....	منابع

- بخش دوم: چارچوب مفهومی و ضرورت پیوستی فرهنگی ۶۹
- فصل ۴. مبانی مفهومی پیامدپژوهی ۷۱
- ۴-۱. «پیامد» چیست؟ ۷۲
- ۴-۲. ارزیابی چیست؟ ۷۶
- ۴-۳. انواع متصور ارزیابی چیست؟ ۷۸
- ۴-۴. ارزیابی پیامد چیست؟ ۸۱
- ۴-۵. ارزیابی چیست؟ ۸۱
- ۴-۶. نسبت کارکرد با آثار (پیامد/تاثیر) ۸۲
- ۴-۷. کدام آثار؟ کدام سیاست و فعالیت؟ ۸۴
- فصل ۵. پیوست فرهنگی، چیست و چرا ۸۷
- ۵-۱. فرهنگ و کارکردهای آن ۸۷
- ۵-۲. تغییرات فرهنگی جوامع ۸۹
- ۵-۳. تهاجم فرهنگی ۹۳
- ۵-۴. چند نکته مهم ۹۴
- ۵-۵. سیاست‌های کلان نظام در مدیریت تحولات فرهنگی ۹۹
- ۵-۶. چیست پیوست فرهنگی ۱۰۱
- ۵-۷. کارکرد تدوین و اجرای پیوست فرهنگی ۱۰۳
- ۵-۷-۱. آثار درونی ۱۰۴
- ۵-۷-۲. آثار بیرونی طرحهای پیوست فرهنگی ۱۰۵
- ۵-۷-۳. آسیب شناسی ۱۱۰
- ۵-۷-۴. راهبردهایی برای آغاز ۱۱۶

فصل ۶. ارزیابی تأثیرات اجتماعی-فرهنگی در سیاستگذاری عمومی ملاحظات

روش شناسی.....	۱۱۹
مقدمه.....	۱۱۹
۱-۶. فرهنگ به مثابه روش زندگی.....	۱۲۱
۱-۶. ابزارهای مفهومی ارزیابی.....	۱۲۳
۳-۶. نگاه مفهومی به ارزیابی تأثیرات با رویکرد فرهنگی.....	۱۲۸
۴-۶. ابزارهای روشی.....	۱۳۱
۵-۶. مراحل ارزیابی تأثیرات فرهنگی.....	۱۳۳
۶-۶. ماهیت و ابعاد ارزیابی تأثیرات فرهنگی.....	۱۳۴
منابع بخش دوم.....	۱۴۱
بخش سوم: چگونگی تنظیم و تحقق پیوست فرهنگی.....	۱۴۳
فصل ۷. الگوی عملیاتی پیوست فرهنگی «مختار، سازمان و برنامه».....	۱۴۵
مقدمه.....	۱۴۵
۱-۷. کلیات.....	۱۴۸
۲-۷. اصطلاحات کاربردی.....	۱۵۵
۳-۷. کلیات الگوی پیوست فرهنگی.....	۱۶۰
۴-۷. الگوی کاربردی.....	۱۶۶
۵-۷. الگوی عملیاتی پیوست.....	۱۶۸
۶-۷. سازمان و برنامه پیوست فرهنگی.....	۲۱۳
فصل ۸. ملاحظات نظری پیوست؛ فرهنگی یا اجتماعی؟.....	۲۲۵
مقدمه.....	۲۲۵
۱-۸. ارزیابی تأثیر و انتاب موضوعی آن.....	۲۲۷
۲-۸. ارزیابی تأثیر اجتماعی چیست؟.....	۲۳۱

- ۳-۸. ویژگی‌ها و اصول ۲۳۴
- ۴-۸. ارزیابی تأثیر فرهنگی چیست؟ ۲۴۲
- ۵-۸. متغیرهای فرهنگی ۲۴۳
- ۶-۸. ضرورت ۲۴۵
- ۷-۸. ملاحظات درباره‌ی پیوست‌نگاری ۲۴۷
- ۱-۷-۸. بررسی تعریف ۲۴۸
- ۱-۷-۸. ملاحظات نظری ۲۴۹
- ۳-۷-۸. ملاحظات عملی ۲۵۳
- ۸-۸. مفروضات زمینه‌ای پیوست‌نگاری ۲۵۷
- ۹-۸. نتیجه‌گیری ۲۶۰
- منابع بخش سوم ۲۶۴
- نمایه ۲۶۷

«بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ»
 وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا دَاوُودَ وَ سُلَيْمَانَ عِلْمًا وَقَالَا الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي
 فَضَّلْنَا عَلَيَّ كَثِيرٍ مِنْ عِبَادِهِ الْمُؤْمِنِينَ
 (قرآن کریم، سوره مبارکه النمل، آیه شریفه ۱۶)

سخن ناشر

فلسفه وجودی دانشگاه امام صادق (ع) که از سوی ریاست دانشگاه به کرات مورد توجه قرار گرفته، تربیت نیروی انسانی‌ای متعهد، باتقوا و کارآمد در عرصه عمل و نظر است تا از این طریق دانشگاه بتواند نقش اساسی خود را در سطح راهبردی به انجام رساند.

از این حیث «تربیت» را می‌توان مقوله‌ای محوری یاد نمود که وظایف و کارویژه‌های دانشگاه، در چارچوب آن معنا می‌یابد؛ زیرا که «علم» بدون «تزکیه» بیش از آنکه ابزاری در مسیر تعالی و اصلاح امور جامعه باشد، عاملی مشکل ساز خواهد بود که سازمان و هویت جامعه را متاثر و دگرگون می‌سازد.

از سوی دیگر «سیاست‌ها» تابع اصول و مبادی علمی هستند و نمی‌توان منکر این تجربه تاریخی شد که استواری و کارآمدی سیاست‌ها در گرو انجام پژوهش‌های علمی و به‌رمندی از نتایج آنهاست. از این منظر پیشگامان عرصه علم و پژوهش، راهبران اصلی جریان‌های فکری و اجرایی به حساب می‌آیند و نمی‌توان آینده درخشانی را بدون توانایی‌های علمی -

پژوهشی رقم زد و سخن از «مرجعیت علمی» در واقع پاسخ‌گویی به این نیاز بنیادین است.

دانشگاه امام صادق علیه السلام در واقع یک الگوی عملی برای تحقق ایده دانشگاه اسلامی در شرایط جهان معاصر است. الگویی که بیش از «ربع قرن» تجربه دارد و هم اکنون ثمرات نیکوی این شجره طیبه در فضای ملی و بین‌المللی قابل مشاهده است. طبعاً آنچه حاصل آمده محصول نیت خالصانه و جهاد علمی مستمر مجموعه بنیانگذاران و دانش‌آموختگان این نهاد است که امید می‌رود در طیبه دور جدید فعالیتش بتواند به توسعه و تقویت آنها در پرتو عنایات حضرت حق تعالی، اهتمام ورزد.

معاونت پژوهشی دانشگاه امام صادق علیه السلام با توجه به شرایط، امکانات و نیازمندی جامعه در مقطع کنونی با طرحی جامع نسبت به معرفی دستاوردهای پژوهشی دانشگاه، ارزیابی سازمانی - کارکردی آنها و بالاخره تحلیل شرایط آتی اقدام نموده که نتایج این پژوهش‌ها در قالب کتاب، گزارش، نشریات علمی و... تقدیم علاقه‌مندان می‌گردد. هدف از این اقدام - ضمن قدردانی از تلاش خالصانه تمام کسانی که با آرمان و اندیشه‌ای بزرگ و ادعایی اندک در این راه گام نهادند - درک کاستی‌ها و اصلاح آنها است تا از این طریق زمینه پرورش نسل جوان و علاقه‌مند به طی این طریق نیز فراهم گردد؛ هدفی بزرگ که در نهایت مرجعیت مکتب علمی امام صادق علیه السلام را در گستره بین‌المللی به همراه خواهد داشت. (ان شاء الله)

ولله الحمد

معاونت پژوهشی دانشگاه

مقدمه

از جمله ساز و کارهای لازم الاجرا کردن مصوبات این شوره برای نمونه، چگونگی حضور شورای عالی در تنظیم برنامه پنج‌ساله را پیش بینی کنید که حضور داشته باشد. به علاوه، در طرح‌های گوناگونی که در کشور تنظیم می‌شود، آقای رئیس جمهور هم اشاره کردند درست هم هست، طرح‌های اقتصادی، طرح‌های پولی و مالی، طرح‌های عمرانی حتماً یک پیوست فرهنگی داشته باشد که آن پیوست فرهنگی مصوبه آن شورا است و همه ملزم باشند که به آن پیوست فرهنگی توجه کنند و آن را لازم الاجرا بشمارند (بیانات رهبر معظم انقلاب اسلامی در دیدار شورای عالی انقلاب فرهنگی ۱۳۸۶/۹/۱۷)

انقلاب اسلامی ایران با غایات و اهداف بلند فرهنگی و تمدنی، در حالی در اواخر سده بیستم میلادی و قرن چهاردهم هجری پا به میدان قابل حق و باطل نهاد که در یک سوی عالم، "سیاست" مدعی راهبری مطلق دیگر نظام‌ها بود (اردوگاه سوسیالیسم) و در سوی دیگر «اقتصاد»، هادی فرهنگ، سیاست و حتی اجتماع بود (اردوگاه لیبرالیسم) و هرچند رشد برخی واحدهای ملی با هویت فکری تضعیف شده و مذبذب را در این میان دید

لیکن نظم ذهنی و عینی بین الملل دوقطب بیشتر نداشت و گمان می رفت که فرهنگ‌های الهی برای همیشه به محاق رفته‌اند. در این شرایط ناامید کننده، انقلاب امام خمینی قدس سره الشریف و مردم ایران و بیداری‌های اسلامی پس از آن، روح فطرت، معنویت و عدالت را در کالبد مستضعفان احیا کرد و در ادامه نهضت انبیاء که غایت معنا بخش زندگی دنیا را خلود و عبودیت و ربوبیت می دانستند، الگویی دیگر از نسبت میان دنیا و آخرت، فرهنگ و دولت و انسان و جامعه برقرار ساخت. این الگو که در مبانی اندیشه اسلامی عالمان ذهیخته (نه صاحبان زر و زور) و تفقه دینی (نه مادی و نفسانی) ایشان، ریشه داشت، فرهنگ (به معنای حیات معقول انسان مختار، معطوف به فطرت الهی) را زیر بنا و غایت تحرکات و تغییرات و پیشرفت‌های دنیایی می دانست و در پی آن بود تا همه تلاش‌های مشروع جامعه و حکومت را در راستای توسعه عبودیت انسان و تقرب و تعالی و تکامل فردی، اجتماعی و تاریخی قرار دهد. این مهم طبعاً نیازمند انطباق کامل نظام‌های غیرفرهنگی بر هسته باطنی نظام فرهنگی بود که البته به سه دلیل در تجربه پس از انقلاب اسلامی به طور کامل محقق نشد:

- پیچیدگی‌های طبیعی و ساختاری اداره و مدیریت عمومی جوامع در دوره حاضر که هر نوع مداخله و هدایت فرهنگی را دشوار ساخته و همچنین حاکمیت اقتصاد بر نظم اجتماعی مدرن که به سادگی نمی‌توان بر آن فائق آمد.
- شیخون فرهنگی هدفدار رقبا و دشمنان نظام به فرهنگ و هویت اسلامی - ایرانی که البته از سال ۱۳۷۱ تاکنون مورد تحذیر مقام معظم رهبری بوده است.

▪ غفلت از فرهنگ در برنامه‌های توسعه و عدم توجه به ابعاد و آثار فرهنگی توسعه نامتوازن، سیاست‌های رفاه، فناوری‌های مدرن و وارداتی فزاینده، پرشتاب و بی‌ضابطه خصوصاً در حوزه زندگی.

فرهنگ اسلامی خصوصاً به خاطر اعتقادات و احکام انسانی و فرهنگی‌اش، به قابل هدایت بودن فرهنگ باور دارد. تجربه ۳۰ ساله انقلاب اسلامی ایران با تمام ضعف‌ها و قوت‌هایش نماینده تجربه‌ای منحصر به فرد در مدیریت راهبردی فرهنگ - محور در دنیای معاصر است و تجربیات بسیار مفیدی را برای استفاده جهانیان به ارمغان آورده است. لذا ضروری بود تا عمیق‌تر و صریح‌تر از گذشته این نسبت حیاتی مابین فرهنگ و توسعه در بین مسوولان نظام، نخبگان فرهنگی و اقتصادی و صنعتی و سیاسی و... و مهم‌تر از همه برنامه ریزان و طراحان فعالیت‌ها و اقدامات توسعه بخش در هر چهار نظام سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی ترویج و نهادینه گردد.

"پیوست فرهنگی" از مفاهیم جدیدی است که به دنبال واژگان راهبردی «مهندسی فرهنگ»، «مهندسی فرهنگی» و «مدیریت فرهنگی» توسط مقام معظم رهبری در تاریخ ۸۶/۹/۱۷ طرح گردیده و علاوه بر این که موضوع مراکز عمده‌ی سیاست‌گذاری قرار گرفته، اذهان بسیاری از مراکز علمی و تحقیقاتی و پژوهشگران را به خود معطوف نموده است. وجه مشترک برداشت‌های گوناگون از پیوست فرهنگی، توجه به بعد عملیاتی و تأثیرگذاری این موضوع در مدیریت فرهنگی کشور است. در یک نگاه کارکردی، طبعاً پیوست فرهنگی در دو رویکرد سلبی (پیش‌بینی، رفع و دفع کژ کارکردهای سیاست‌ها و فعالیت‌ها) و ایجابی (اندراج و اشباع کارکرد فرهنگی سیاست‌ها و فعالیت‌های غیر فرهنگی) مورد توجه قرار می‌گیرد و که

در مجموع، تدوین و اجرای آن می‌تواند نتایج و دستاوردهای فراوان و متنوعی را برای جامعه ایران به دنبال داشته باشد از جمله:

- خروج از روزمرگی و برنامه‌های غیر منسجم فرهنگی و تلاش در جهت ترسیم هدفمند حال و آینده فرهنگی کشور؛
- جلوگیری از آثار مخرب فرهنگی حاصل از بکارگیری علوم، فناوری‌ها، روش‌ها و الگوهای وارداتی؛
- بازگرداندن هویت واقعی فرهنگی به جامعه و سایر کنش‌گران در چارچوب استانداردهای برخاسته از فرهنگ دینی؛
- تغییر قوانین و مقررات ملی در راستای حضور هرچه بیشتر فرهنگ دینی در عرصه‌های مختلف سیاسی، فرهنگی و اقتصادی؛
- به حداقل رساندن تأثیرات مخرب مستقیم و غیر مستقیم اجرای طرح‌های توسعه‌ای بر فرهنگ عمومی جامعه؛
- هماهنگ نمودن دو حوزه تقاضا و نیازمندی جامعه اسلامی، با عرضه و پاسخ‌گویی به نیازمندی‌های برخاسته از فرهنگ دینی؛
- اصلاح کارکردهای فرهنگی فعالیت‌های اقتصادی، فرهنگی و سیاسی در داخل کشور؛
- بومی‌سازی الگوهای کلان موجود کشور در عرصه‌های سیاسی، فرهنگی و اقتصادی به صورت منطقی (و نه استقرایی ناقص یا موزاییکی) با تکیه بر آموزه‌های فرهنگ دینی؛
- حفظ و صیانت از استقلال سیاسی، فرهنگی و اقتصادی کشور در عرصه ملی، منطقه‌ای و جهانی؛

- افزایش سهم حضور فرهنگ دینی در منظومه نیازمندی‌ها از طریق عارضه‌یابی و بازشناسی سازوکارهای تحقق نیازمندی‌ها؛
- تقویت حضور جلوه‌های فرهنگ اسلامی ایرانی در عرصه‌های گوناگون اجتماعی اعم از سیاسی، فرهنگی و اقتصادی؛
- برقراری توازن و تعادل بین بخش فرهنگ با دیگر بخش‌های سیاسی و اقتصادی، و اصلاح، نوسازی و توسعه فرهنگ دینی در سطح جامعه؛
- تعبیه ضمانت اجرایی برای تحقق مهندسی فرهنگی و مدیریت فرهنگی کشور در کوتاه و میان مدت

با توجه به ماده دو برنامه پنجم توسعه سیاسی اقتصادی اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران که هم شورای عالی انقلاب فرهنگی را موظف به تدوین نظام نامه پیوست فرهنگی (به عنوان یک سند بالادستی، آیین نامه مشترک و روش مختار) نموده است و هم دولت را ملزم به تهیه پیوست در طرح های مهم و جدید ساخته، می توان مخاطب این اثر؛ که ضمناً اولین کتاب مستقل در خصوص این سیاست کلان فرهنگی است را، هم سیاست‌گذاران، سیاست‌پژوهان و تصمیم‌سازان فرهنگی دانست و هم کارگزاران، محققان و متصدیان فعالیت‌های اجرایی بخش‌های اقتصاد و سیاست و هم رصدگران ارزیابان تغییرات فرهنگی کشور.

این اثر در سه بخش سازماندهی شده است. در بخش نخست که حاوی سه فصل کوتاه است؛ با توجه به مطالعات اجتماعی خصوصاً مباحثی که به مداخلات رسمی و غیر رسمی در جامعه و تغییر جامعه متأثر از این

مداخلات نظر افکننده‌اند، فحص و تقریری ارائه گشته است تا عقبه‌های احتمالی پیوست فرهنگی در علوم اجتماعی مورد توجه خواننده قرار گیرد و البته این فحص، به معنای قضاوت کتاب در این خصوص که پیوست فرهنگی ادامه این عقبه هست یا نیست نمی‌باشد. در بخش دوم که به چهارچوب مفهومی و تبیین ضرورت پیوست فرهنگی اختصاص دارد؛ در سه فصل سعی شده تعریفی مفهومی و عملیاتی ارائه و روش مطالعه در تاثیرات فرهنگی نیز کالبد شکافی شود. در بخش سوم که به چگونگی تنظیم و مطالعه در پیوست فرهنگی اختصاص پیدا کرده به‌طور عملیاتی مراحل و گام‌های پیشنهادی برای تحقق این امر ارائه شده است که یکی، رویکردی ابداعی و اقتراح‌ی دارد و دیگری مبتنی بر تجربه مطالعات جامعه‌شناسی کاربردی و پارادایم "اتا" تنظیم شده که امکان بررسی تطبیقی را نیز به خواننده محترم می‌دهد. البته شایان ذکر است که چون برای روش‌شناسی "اتا" کتب مستقلی توسط نویسنده فصل هشتم ترجمه یا تالیف شده است، تفصیل این روش بیان نشده و بیشتر به ترسیم رویکرد مذکور پرداخته شده است.

شایسته است در این پیشگفتار از گروه مطالعات دین، فرهنگ و ارتباطات این مرکز که با برگزاری کارگاهی دو روزه (در دی ماه ۱۳۸۹)، بانی تولید و تالیف مقالات این کتاب بودند خصوصا آقایان سید مجید امامی و محسن حقیقی قدردانی گردد.

ضمناً بدون حمایت و عنایت معاونت پژوهشی و انتشارات دانشگاه امام صادق علیه السلام و نیز موسسه پیوست نگاری فرهنگی (دکتر حسن بنیانیان) و سایر نویسندگان فصول کتاب خصوصا آقایان دکتر عبدالعلی

رضایی، دکتر کیومرث اشتریان و دکتر محمد فاضلی این اثر موفق به انتشار نمی‌شد که صمیمانه از آنها قدردانی می‌نماییم. بی‌شک نخستین کتاب مستقل در یک حوزه نمی‌تواند بدون نقد و اشکالات محتوایی و شکلی باشد که در همین جا امیدواریم این اثر مرهون پیشنهادات و انتقادات ارزشمند خوانندگان محترم باشد که از مسیر پست الکترونیک گروه مندرج در پایگاه اطلاع‌رسانی مرکز به ما خواهد رسید؛ ان شاء الله.

مرکز تحقیقات میان رشته‌ای علوم انسانی و اسلامی

دانشگاه امام صادق علیه السلام